

- [4] Berdnyk O.A. Chuvstvytelnost orhanyzma k faktoram okruzhaiushchei sredy // Dovkillia ta zdorovia.–2000.–#1.–S.38-41.
- [5] Berezyn F.B. Psykhycheskaia y psykhofyziolohycheskaia adaptatsiia cheloveka.–L.: Nauka, 1988.–269s.
- [6] Blight J.G. Trends in medical education // Eur.J.Dent.–1998.–V.2,N1.–P.2-7.
- [7] Volobuieva, O. F. Psykholohichni shliakhy zapobihannia ta podolannia nehatyvnoi konkurentnoi povedinky sered studentiv VNZ / O. F. Volobuieva, N. A. Holiardyk // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 5 : Pedahohichni nauky : realii ta perspektyvy : zb. nauk. prats. – Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2011. – Vyp. 28. – S. 28-33.
- [8] Holiardyk N. A. Psykholohichni osoblyvosti vplyvu konkurentnoi povedinky na stosunki ta navchannia studentiv vyshchoho navchalnoho zakladu. – Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata psykholohichnykh nauk zi spetsialnosti 19.00.07 – «Pedahohichna ta vikova psykholohiia». Natsionalna akademiia Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy imeni Bohdana Khmelnytskoho. – Khmelnytskyi, 2012.
- [9] Craig Storti Culture Matters: The Peace Corps Cross-Cultural Work Book. Washington: Peace Corps, 1999.–P. 102-107.
- [10] Kazakov V.N., Talalaenko A.N., Kamenetskyi M.S., Haryna M.H. Vysshee medytsynskoe obrazovanye.–Donetsk: Zdorove, 1992.–224s.
- [11] Korobchanskyi V.O. Hihienichna kharakterystyka systemohenez profesiinoi diialnosti ta adaptatsii pidltikiv. Yaki osvoiuut rizni profesii v PTU: Avtoef. Dys...d-ra med.nauk/ Khar.derzh.med.un-t.–K., 1998–35S.
- [12] Navakatykian A.O., Kyzhanovskaia V.V., Kalnysh V.V. Fyziolohiia y hyhyena umstvennoho truda.–K.: Zdorovia, 1987.–152s.
- [13] Panok V., Umanets L. Osobystist praktykuiuchoho psykhologa. Osnovy praktychnoi psykhologii. Kyiv, 1999r.
- [14] Rudenko L. A. Psykholoho-pedahohichna sutnist poniattia komunikativnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv / L. A. Rudenko // Psykholohichni aspekty profesiinoi pidhotovky konkurentozdatnykh fakhivtsiv : monohrafiia / za red. Rudenko L. A. — K. : Pedahohichna dumka, 2013. — S. 103–119.

УДК 371.3:821.161.2

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-58-196-203

Мельникова Руслана Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та літератури
Ізмаїльського державного гуманітарного університету, м. Ізмаїл, Україна
ryslana.melnikova@gmail.com

Ангеловська Катерина Владиславівна

кандидат філологічних наук, викладач кафедри західних і східних мов та методики їх навчання
Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського,
м. Одеса, Україна
ORCID 0000-0001-9345-3655
djefik7@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядається проблема впровадження технології критичного мислення в освітній процес. Зазначається, що в оновленні та модернізації мовної освіти особливу роль відіграє технологічний підхід, який відповідає новим суспільним вимогам і сучасній компетентнісній парадигмі мовної освіти в Україні. Технологічний підхід передбачає чітку постановку вчителем цілей, уточнення їх з орієнтацією на досягнення результатів; підготовку матеріалів та організацію навчання відповідно до визначених цілей; оцінювання поточних результатів, корекцію навчання, спрямовану на досягнення поставлених цілей; підсумкову оцінку. В статті підкреслюється, що саме технологічний підхід дає змогу на якісно новому рівні прогнозувати результат; поетапно здійснювати, порівнювати і корегувати навчальну діяльність на уроці, тому впровадження його в освітню практику є науково виправданим та доречним у системі навчання.

Зазначається, що актуальність цієї проблеми полягає в упровадженні таких методів навчання, які розвивають уміння самостійно вчитися, критично мислити, здатність до самопізнання й самореалізації особистості в різних видах творчої діяльності, виробляють навички, потрібні для життєвого й професійного вибору. Підкреслюється, що за допомогою технології розвитку критичного мислення вчитель розвиває критичний спосіб мислення у школярів, допомагає їм об'єктивно сприймати навколишню дійсність. Учні вчаться ставити і вирішувати складні питання, мати власну думку, вміти її формулювати, аргументувати, обговорювати з іншими людьми, поглиблювати, можливо, й змінювати, самовдосконалюватись, думати над кожним кроком. Такі навички допоможуть їм у житті, оскільки людина, у якій сформовані навички критичного мислення, буде готова до самоосвіти, до сприйняття нової інформації.

У статті подається історія виникнення й упровадження технології розвитку критичного мислення учнів, перелічуються її ознаки, подається структура уроку з розвитку критичного мислення, наводяться приклади її застосування.

Ключові слова: технологічний підхід; технологія розвитку критичного мислення учнів; урок української літератури; української та англійської мов.

1. ВСТУП

Реформування освіти в Україні відбувається в умовах становлення громадянського суспільства з його запитами й викликами. Стрімка зміна соціально-економічних, екологічних умов життя в світі, легкодоступність інформаційного ресурсу спонукають здобувача освіти постійно адаптовуватися до нових реалій, учитися рухатися в ногу з часом й бути компетентним мовцем.

Концепція «Нова українська школа», що визначає мету, завдання державної політики у сфері загальної середньої освіти, шляхи й етапи реалізації їх, провідним підходом сучасної освіти визначає компетентнісний. Компетентнісно орієнтований освітній процес передбачає не накопичення знань та інструктовані дії, а виробляє здатність пізнавати життєві реалії, у яких ці знання мають значення, аналізувати, критично мислити, працювати в команді, знаходити потрібну інформацію для вирішення конкретного завдання, формує й розвиває креативні здібності, фінансову грамотність і підприємництво [1, с. 2].

В оновленні та модернізації мовної освіти особливу роль відіграє технологічний підхід, який відповідає новим суспільним викликам і сучасній компетентнісній парадигмі мовної освіти в Україні. Технологічний підхід є вихідним складником сутності новочасної освітньої парадигми, у межах якої впроваджується певна технологія чи сукупність їх. М. Кларін, досліджуючи інноваційні методи навчання, зазначив, що технологічний підхід передбачає: чітку постановку вчителем цілей, уточнення їх з орієнтацією на досягнення результатів; підготовку навчальних матеріалів та організацію навчання відповідно до визначених цілей; оцінювання поточних результатів, корекцію навчання, спрямовану на досягнення поставлених цілей; підсумкову оцінку результатів» [2, с. 136]. М. Пентиліук зазначає, що технологічний підхід до уроку дає змогу «конструювати такий навчальний процес, який би відповідав змісту, меті й навчальним цілям, що ставить перед собою й учнями вчитель» [3, с. 47], «забезпечує системний спосіб його організації, спрямований на оптимальну побудову й реалізацію навчально-виховних цілей на діяльнісному підході» [3, с. 49]. Це допомагає зробити систему навчання української мови результативнішою, ефективнішою, якіснішою. Основну ідею технологічного підходу О.Новиков убачає в тому, щоб детально спроектувати педагогічний процес в усіх його компонентах (змісті, методах, засобах навчання), аби гарантовано досягти запланованого результату – спроектованих освітніх цілей [4, с. 8]. Таким чином, технологічний підхід дає змогу на якісно новому рівні наперед прогнозувати результат, поетапно здійснювати, порівнювати й корегувати навчальну діяльність на уроці, тому впровадження його в освітню практику є не тільки актуальним, а й науково виправданим та доречним у системі навчання.

Постановка проблеми. Природні можливості розвитку мислення кожного індивіда реалізуються в процесі його взаємодії з зовнішнім світом, пізнання ним предметів і явищ, засвоєння мисленнєвих надбань людства. У процесі вирішення проблемних задач, участі в

дискусіях, обґрунтування власних позицій виникає потреба в застосуванні критичного мислення.

Мета статті – проаналізувати, як використовується технологія розвитку критичного мислення учнів в закладах загальної середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея розвитку критичного мислення зародилася у США, започаткували її психологи ХХ ст. У. Джемс та Дж. Д'юї. Поняття критичне мислення настільки широке, що спеціалісти різних галузей освіти сприймають його теж по-різному. Для філософів критичне мислення – це вміння логічно мислити й аргументувати. Професор О.Тягло назвав його «просунутою сучасною логікою». З погляду теоретиків літератури (Ч.Темпл), критичне мислення – це підхід, за яким тексти розкладаються на частини і який розглядає, як вони досягають впливу на читачів, у чому полягають мотиви тих, хто їх написав. Воно дає змогу міркувати про свої думки й причини, які стоять за нашими точками зору. У психології (Л.Терлецька) критичне мислення – це мислення, що має такі характеристики: глибина, послідовність, самостійність, гнучкість, швидкість, стратегічність [5, с. 5]. Засновник Інституту критичного мислення М.Ліпман визначив критичне мислення як кваліфіковане, відповідальне мислення, що забезпечує правильне судження. На його думку, критичне мислення дозволяє людині формулювати вірогідні судження тому, що воно: а) засновано на критеріях; б) є таким, що самокоректується; в) «пливе» до контексту. Р. Поль також вважає, що основне призначення критичного мислення – розв'язування проблем (завдань), а його головним результатом є судження. Висунення гіпотез, за Ф. Станкато, – це одне з ключових умінь у критичному розмірковуванні [6, с. 3].

Поняття критичного мислення не стало новим для вітчизняної науки. На необхідності розвивати в учнів елементи критичного мислення наголошували науковці та педагоги. Так, В.Сухомлинський у своїх працях радить виховувати в учнів прагнення пізнавати навколишній світ, виконуючи складні розумові операції (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), учити спостерігати, досліджувати, робити власні висновки. Проблеми розвитку мислення, його вдосконалення розглядали науковці О. Пометун, Л. Пироженко (інтерактивні методи), І. Якиманська (особистісно зорієнтоване навчання), Н. Вукіна, Н. Дементієвська (критичне мислення), В. Макаренко, О. Туманцова (як опанувати технологію формування критичного мислення) та ін.

Л. Барсукова наголошує на тому, що критичне мислення – це складний процес, який починається із залучення інформації та завершується прийняттям рішення. Критично мислити означає: використовувати такі мисленнєві операції, як аналіз, синтез, оцінка; ставити питання різних типів і відповідати на них, виходячи із ситуації та інформації; ефективно шукати нове та оцінювати факти й судження [7].

Критичне мислення має такі ознаки:

- а) аналітичність – відбір, порівняння, зіставлення фактів та явищ;
- б) асоціативність – установлення асоціацій з раніше вивченими фактами, явищами;
- в) логічність – вміння будувати логіку доказовості вирішення проблеми, послідовність дій;
- г) системність – вміння розглядати об'єкт, проблему в цілісності їх зв'язків і характеристик (Є. Полат) [8, с. 28].

Технологія формування та розвитку критичного мислення – система діяльності, що ґрунтується на дослідженні проблем і ситуацій на основі самостійного вибору, оцінки й визначення міри корисності інформації для особистих потреб і завдань. Критичне мислення є досить складним процесом творчої переробки інформації, пов'язаної з її усвідомленням, переосмисленням і творчим генеруванням ідей у результаті такої діяльності. Це процес, що найчастіше починається з визначення проблеми, продовжується пошуком і осмисленням інформації, закінчується прийняттям рішення щодо розв'язання поставленої проблеми. Особливості навчального процесу, побудованого на засадах критичного мислення:

- використання завдань, розв'язання яких потребує мислення вищого рівня;

- навчальний процес організований як дослідження учнями певної теми, що виконується шляхом інтерактивної взаємодії між ними;
- результатом навчання є не засвоєння фактів чи чужих думок, а вироблення власних суджень через застосування до інформації певних прийомів мислення;
- критичне мислення потребує від учнів достатніх навичок оперування доказами та формулювання умовисновків;
- здатність до співпраці є найважливішою умовою критичного мислення, оскільки підтримує діалог, реалізує спільну мету і взаємне вивчення цінностей [5, с. 6].

Технологія проведення уроку з розвитку критичного мислення залежить від його предметного наповнення і дидактичних завдань, від типу уроку, від навчального предмета. Такий урок традиційно складається з трьох основних частин: вступної (актуалізації), основної (побудови знань) і підсумкової (консолідації). Вступна частина триває зазвичай 5 -7 хвилин. За цей час слід актуалізувати опорні знання, на яких будуються нові знання. Звернення до вже засвоєного матеріалу підвищує увагу учнів до теми, проблеми, пробуджує їхню зацікавленість, а отже, виконує мотиваційну функцію. Процес активного згадування того, що вони знають з опрацьовуваної теми, змушує їх аналізувати власні знання та уявлення. Це дає змогу визначити рівень цих знань і долучити до них нові.

Основна частина уроку триває до 30 хвилин. За цей час учитель організовує активну діяльність учнів, зокрема спонукає їх досліджувати, осмислювати матеріал, відповідати на раніше поставлені запитання, ставити свої і шукати на них відповіді тощо.

Третій етап уроку – найважливіший для розвитку критичного мислення учнів, бо його основними завданнями є узагальнення, систематизація вивченого й рефлексія щодо процесу і результатів навчальної діяльності. Необхідно, аби учні подумали про те, що вони дізналися, чого навчилися, запитали себе, що це для них означає, як це змінює їхнє бачення і як вони можуть це використовувати. Зазвичай підбиття підсумків триває до 10 хвилин [9, с. 2 - 3].

Методів розвитку критичного мислення дуже багато. Добирати їх учителям слід з огляду на мету, завдання, зміст уроку. Крім того, слід зважати на особливості цих методів, адже на певних етапах уроку вони є ефективнішими, а отже, доречнішими.

Фахівці з критичного мислення передбачають застосування певних стратегій (методів, прийомів, технологій, системи вправ) навчання на кожному етапі уроку.

Упроваджуючи технологію, потрібно враховувати специфіку кожного предмета. Так, наприклад на уроці української літератури учні не тільки знайомляться з життєвим шляхом письменників, їх творчістю, а й вчать аналізувати, систематизувати здобуті знання, формувати власну думку. Тому так важливо навчити школярів критично оцінювати інформацію, виважено підходити до прийняття рішень.

Для розвитку уяви, образного й асоціативного мислення словесник може використати стратегію асоціативного грона. Так, під час вивчення в 5 класі казки Івана Франка «Фарбований лис» можемо запропонувати учням таке завдання: назвіть позитивні та негативні риси Лиса, з'ясуйте, які з них переважають в певний момент розвитку подій у творі, доведіть свої думки прикладами з твору (створення інформаційного грона «Риси характеру Лиса Микити»). Продовжити роботу можна, використовуючи прийом «Конструктор»: зі складеного грона виберіть і погрупуйте негативні й позитивні риси характеру Микити. Запишіть їх у дві колонки. Озвучте результати роботи та обговоріть їх з сусідом по парті. Які спільні риси персонажа ви визначили, на що не звернули уваги. Доповніть свої записи новими характеристиками (робота в парах).

Навички порівняльного аналізу учні вдосконалюють зі стратегією «Кола Вена». Так, вивчаючи в 5 класі тему «Прислів'я та приказки», дати завдання порівняти ці поняття й визначити, чим вони відрізняються. Або, характеризуючи персонажі творів, можна використати метод «Карта персонажів» (робота в парах): об'єднайтесь у пари; оберіть двох персонажів твору; у прямокутні комірки впишіть їхні імена; у колах занотуйте характеристики цих персонажів; у прямокутники, розміщені нижче, додайте відповідні цитати з тексту.

Наприкінці стисло сформулюйте висновок щодо аналізованих героїв твору.

Навчити учнів правильно та грамотно ставити запитання допоможе стратегія «Методика взаємних питань» або ж прийом «Ромашка Блума». Опрацьовуючи будь-який твір, можна запропонувати дітям таке завдання: складіть 6 указаних типів запитань до твору, впишіть їх у пелюстки. Визначені типи запитань і приклади їх.

Просте (Що...? Коли...? Як...? Де...?).

Уточнювальне (Якщо я правильно зрозумів, то...?)

Пояснювальне (Чому...?).

Творче (Що змінилося б, якщо...?).

Оцінювальне (Що можна запропонувати для того, щоб...?).

Практичне (Як би ти вчинив на місці...?).

«Джигсоу» й «Щоденник подвійних нотаток» - це стратегії, які допоможуть сформувати навички самостійного опрацювання нового матеріалу. Метод «Щоденник подвійних нотаток» можна використати таким чином: учням пропонуємо прочитати виписані вдома епізоди з тексту, де автор показує негативні прояви своїх героїв. Заповніть таблицю: зліва занотуйте – що саме вразило (персонаж, момент дії тощо), праворуч прокоментуйте, поясніть, чому це зачепило вас (які думки викликало, які запитання зродило).

У сучасному житті школярам завжди знадобляться вміння вести дискусію. Допоможуть їх вдосконалити такі види роботи, як «Кутки» та «Сітка Елвермана». Учні вчаться працювати з підручником і додатковими джерелами (збирати потрібні факти, аргументи на підтвердження власних поглядів, висувати гіпотези, робити необхідні узагальнення) та захищати свою позицію під час дискусії.

Використовувати технологію розвитку критичного мислення учнів можна й на уроках української мови. Наведемо вправи, які сприяють розвиткові критичного мислення: прочитайте каламбури, побудовані на омонімії. Доведіть, що однозвучні в кожному з них слова – омоніми. Свою думку обґрунтуйте.

Вправа 102.

1. Хто це там навколо **хижі**

Протоптав глибокий слід?

Може, близько звірі **хижі**?

Обережним бути слід.

2. «Нас з Китом у морі **кілька!**» - похвалилась Крабу **Кілька** (Г.Гарченко) [10, с.45].

3. *Вправа 103.* Визначте, у яких парах словосполучень є багатозначні слова, а в яких – омоніми. Свою думку обґрунтуйте. За потреби скористайтесь тлумачним словником.

Теплий день, теплий погляд. Степова чайка, козацька чайка. Веселі діти, нікуди діти. Чиста совість, чиста тарілка. Перлова крупа, перлове намисто. Чашечка квітки, чашечка для кави. Склад будматеріалів, склад слова [10, с. 45].

4. *Вправа 110.* З'ясуйте лексичне значення виділених слів, користуючись відомостями з культури мовлення на с. 48. Чи доречно ці слова вжито в реченнях? Свою думку обґрунтуйте. Відредагуйте й запишіть речення.

Особливо *людяні* площі й вулиці міста у свята. Найважче *лічити* душу людини. Софія та Максим навчаються в *музикальній* школі. У Маринки *музичний* слух [10, с. 47].

Розвивати критичне мислення можна й на уроках англійської мови. Наведемо приклади.

1. Write a word that is similar in meaning to the underlined part. Justify your point of view.

1. The designer used a special tool to measure the space in the corner where two lines meet.

— gl —

2. The artist had trouble getting her line to be extended in one direction without bending.

— tr — — h —

3. The client wants a line that is extending from one corner to the opposite corner.

— — — g — na —

4. The art class studied different physical forms. _ h _ _ es
 5. The drawing uses both straight and curved long, thin marks along a surface.

l _ _ _ s

6. The artist drew two lines that were the same distance from each other along their entire lengths. p _ _ a _ _ l

7. The poster is raised by a greater distance than the window. _ i g _ _ r
 8. The designer put too much space in the middle of the letters. _ _ t _ e _ n [11, c. 65].

2. Choose the sentence that uses the underlined part correctly. Prove your opinion.

1. A The opaque curtain allowed some light to shine through.
 B The details are not visible because the picture is totally black.
 2. A The details are very clear in a sharp picture.
 B The photographer's bright pictures don't have enough light.
 3. A The photographer asked the group to step out of the shade and into the sunlight.
 B The details are clearer in pictures with less contrast.
 4. A The photographer added another lamp to make the picture dark.
 B Use a translucent fabric to block some of the light [11, c. 66].

3. Mark the following statements as true (T) or false (F). Prove your opinion.

- Crafts cannot be considered as means to earn money.
- Nowadays crafting is completely non-existent.
- Machines and synthetic materials were invented during the Renaissance period.
- Patchwork is a craft involving wood.
- Card modelling is an art involving paper.
- Glaze performs only decorative function.
- Erathenware, stoneware and porcelain are fired at different temperatures.
- Crafting is not ecologically friendly.
- Cross-stitching is a craft involving paper.
- The Renaissance period was marked with cultural revolution [11, c. 47].

4. Fill in the blanks with the correct words and phrases from the box. Prove your opinion.

Patience	passed down generations	potter's wheel
means of livelihood	development	dried
excavations	printing technologies	glaze
greeting cards	hobby	

- Crafting usually involves a combination of skills, practice, speed and
- Some traditional crafting activities are....., and there are families that are involved in traditional crafts as a profession or as their.....
- Several pieces of craft made of mud, clay and metals have been discovered in archaeological around the world.
- The third stage in the of crafting came along with the Industrial Revolution.
- People are able to experience a great scrapbook experience with digital imaging and.....
- Pottery making with the help of a and other tools is another popular craft that serves as a great hobby for many people.
- After shaping it is before firing.
- is a glossy coating on pottery, the primary purposes of which are decoration and protection.
- The custom of sending can be traced back to the ancient Chinese.
- This has contributed to card making becoming a popular [11, c. 47].

2. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Використання технології розвитку критичного мислення – це засіб створення атмосфери доброзичливості й порозуміння, зняття почуття страху, налаштування на успіх, виявлення творчих здібностей. Освоєння технології критичного мислення є вимогою часу, адже тільки мисляча людина вміє визначити проблему, перевірити використану інформацію, проаналізувати твердження, оцінити альтернативні погляди, виявити наявність підтексту в інформації, синтезувати здобуті знання, зробити висновок, прийняти оптимальне рішення. Саме тому розвивати критичне мислення учнів необхідно в процесі вивчення всіх розділів шкільного курсу української мови. В цьому вбачаємо перспективи подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Новосьолова В., Горошкіна О. Методичні рекомендації щодо навчання української мови у 5 – 11 класах закладів загальної середньої освіти (2018 – 2019 навчальний рік). Українська мова і література в школі. 2018. № 4. С. 2-7.
- [2] Кларин М. Инновационные методы обучения в зарубежных педагогических поисках. Москва: Арена, 1994. 222 с.
- [3] Пентилюк М. Сучасний урок української мови. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 176с.
- [4] Новиков А. Развитие дидактической базы: методы и средства. Школьные технологии. 2007. № 5. С. 2 – 27.
- [5] Макашова Ю. Технологія розвитку критичного мислення учнів на уроках словесності. Дивослово. 2010. № 5. С. 5 – 6.
- [6] Хом'як І. Розвиток критичного мислення у студентів-філологів. Українська мова і література в школі. 2019. № 1. С. 2 – 7.
- [7] School3.ck.ua/vistavra_pedagogichnih_tehnologiy
- [8] Скоморовська Н. Використання технології критичного мислення на уроках української літератури. Українська мова і література в школі. 2012. № 4. С. 28 – 31.
- [9] Пометун О. Як розвивати критичне мислення в учнів. Дивослово. 2018. №5. С. 2 – 5.
- [10] Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова: підручник для 5 класу для закладів загальної середньої освіти. К.: Генеза, 2018. 45с.
- [11] Ангеловська К.В. Навчально– методичний комплекс з дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» для студентів художньо-графічного факультету. ПНПУ імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2020. 80 с.

THE USE OF TECHNOLOGY FOR THE DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING OF PUPILS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION

Melnikova Ruslana M.

Candidate of Pedagogical Sciences Senior Lecturer of the department
of Ukrainian language and literature, Izmail State Humanities University, Izmail, Ukraine
ryslana.melnikova@gmail.com

Anhelovska Kateryna V.

Candidate of Philology, Lecturer of the department of Western and Oriental Languages and Teaching Methods,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky, Odessa, Ukraine
ORCID 0000-0001-9345-3655
djefik7@ukr.net

Summary. The article deals with the problem of introduction of critical thinking technology in the educational process. It is noted that in the updating and modernization of language education a special role is played by the technological approach, which meets the new social requirements and the modern competence paradigm of language education in Ukraine. The technological approach involves: a clear statement of goals by the teacher, refinement of them with a focus on achieving results; preparation of materials and organization of training according to predefined goals; evaluation of current results, correction of training aimed at achieving the set goals; final assessment. The article emphasizes that it is the technological approach that allows to predict the result in a new level; stage-by-stage implementation, comparison and correction of learning activities in the classroom, so its introduction to the educational practice is scientifically justified and appropriate in the learning system. It is noted that the relevance of this problem lies in the introduction of such teaching methods that develop

the ability to self-study, think critically, the ability to self-knowledge and self-realization of personality in various types of creative activity, develop the skills required for life and professional choice. It is emphasized that with the help of technology of development of critical thinking the teacher develops a critical way of thinking at schoolchildren, helps them to objectively perceive the surrounding reality. Pupils learn to ask and solve difficult questions, have their own thoughts, be able to formulate, argue, discuss with other people, deepen, perhaps, change, improve themselves, think about each step. Such skills will help them in life as a person who has formed critical thinking skills will be ready for self-education, for the perception of new information.

The article presents the history of the emergence and introduction of technology for the development of students' critical thinking, lists its features, presents the structure of a lesson in the development of critical thinking, provides examples of its application.

Key words: technological approach; technology of development of students' critical thinking; lesson of Ukrainian literature; Ukrainian and English.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Novosyolova V., Goroshkina O. Methodical recommendations for teaching Ukrainian in 5-11 classes of general secondary education institutions (2018 - 2019 academic year). Ukrainian language and literature at school. 2018. № 4. P. 2-7. (in Ukrainian)
- [2] Clarin M. Innovative teaching methods in foreign pedagogical searches. Moscow: Arena, 1994. 222 p. (in Russian)
- [3] Pentyluk M. Modern lesson of the Ukrainian language. Kharkov: Vid. group "Osnova", 2007. 176 p. (in Ukrainian)
- [4] Novikov A. Development of didactic base: methods and means. School technologies. 2007. № 5. P. 2 - 27. (in Russian)
- [5] Makashova Yu. Technology of the development of students' critical thinking in the lessons of literature. Divoslovo. 2010. № 5. P. 5 - 6. (in Ukrainian)
- [6] Homiak I. Development of critical thinking of philological students. Ukrainian language and literature at school. 2019. № 1. P. 2 - 7. (in Ukrainian)
- [7] School3.ck.ua/vistavra_pedagogichnih_tehnologiy.
- [8] Skomorovska N. The use of critical thinking technology in the lessons of Ukrainian literature. Ukrainian language and literature at school. 2012. № 4. P. 28 - 31. (in Ukrainian)
- [9] Pometun O. How to develop students' critical thinking. Divoslovo. 2018. № 5. P. 2 - 5. (in Ukrainian)
- [10] Zabolotniy O. V., Zabolotniy V. V. Ukrainian: a textbook for 5th classes for general secondary education institutions. K.: Genesis, 2018. 45 p. (in Ukrainian)
- [11] Angelovska K. V. Educational - methodical complex in the discipline "Foreign language for professional purposes" for students of the Faculty of Graphic Arts. SUNPU named after K. D. Ushinsky. Odessa, 2020. 80 p. (in Ukrainian)

УДК (377/378)(027).430

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-57-203-211

Самохвал Олеся Олександрівна

доктор педагогічних наук, доцент,

Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного
торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

ORCID ID 0000-0001-7958-945X

samohvallesya@ukr.net

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

Анотація. У науковому дослідженні проаналізовано реформаторські тенденції у системі професійної освіти Німеччини. З'ясовано, що реформування професійної освіти здійснюється за трьома основними напрямками, зокрема соціальним (заохочення населення до отримання освітніх